

KENTİN SİMGESİNİ GÖRÜNÜR KILMAK: KIZKULESİ'NDEN KIZKALESİ'NE BİR AYDINLATMA DİYALOĞU

Gizem NUR GÜNGÖR
Munzur Üniversitesi, Türkiye
g.nurgungor@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2822-2097>

Tuba AKAR
Mersin Üniversitesi, Türkiye
tubaakar@mersin.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-9193-5615>

<i>Atf</i>	Güngör, G. & Akar, T. (2022). Kentin Simgesini Görünür Kılmak: Kızkulesi'nden Kızkalesi'ne Bir Aydınlatma Diyalogu. The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 12 (2), 300-315.
------------	--

ÖZ

Kültür varlıklarının aydınlatılması konusu başlı başına bir tasarım problemi iken, varlığın kentsel simge değeri olduğu durumlarda aydınlatma tasarımı çok daha ayrıcalıklı bir hal almaktadır. Tarihi kentlerde kentsel simgelerin aydınlatılması dünyada ve ülkemizde giderek yaygınlaşan bir uygulamadır. Bu uygulamaların profesyonel ve nitelikli tasarımlar olabilmesi için mimari, teknik, ekonomik ve ekolojik hassasiyetlere sahip olması gerekmektedir. Bu çalışmada, öncelikle tarihi kent simgelerinin aydınlatılması konusu, kentsel ölçekte ve tekil ölçekte ele alınmış ve uluslararası örnekler üzerinden değerlendirilmiştir. Kentsel simge aydınlatması ile ilgili aktarılan bilgilerle bir teorik altyapı oluşturulmuş ve bu bilgiler ışığında İstanbul kentinin simgelerinden biri olan Kızkulesi ile Mersin kentinin simgesi olan Kızkalesi arasında simgesel değerleri baz alınarak bir aydınlatma diyalogu kurulmuştur. Kızkalesi'nin mevcut aydınlatmasının tarihi yapının kültür varlığı değerleriyle bağdaşmaması, bu diyalogun kurulma ihtiyacının temel sebebidir. Çalışmanın literatür taraması kapsamında Türkiye ve dünyadan kültür varlıklarının aydınlatmalarının incelenmesi ile elde edilen bilgilerden yola çıkılarak, aydınlatma tasarımlarının yapıların doluluk boşluk hiyerarşisi, yükseklik algıları, mimari form ve öğeleri ile ilişki kuran ve kentsel simge değerini vurgulaması gibi kriterlere sahip olması gerektiği belirlenmiştir. Bu noktada Kızkulesi'nin bu kriterleri sağlayan profesyonel ve nitelikli aydınlatması, iki tarihi yapı arasında kurulan aydınlatma diyalogunun mihranı olarak kabul edilmiştir. Belirlenen aydınlatma kriterleri bağlamında Kızkalesi'nin geçmiş aydınlatma süreçleri de göz önünde bulundurularak mevcut aydınlatması eleştirel bir bakış açısıyla ele alınmış ve Kızkalesi'nin de nitelikli bir aydınlatmaya sahip olması gerekliliği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültür varlıkları, Aydınlatma, Kent Simgesi, Kızkalesi, Kızkulesi.

MAKING THE LANDMARK OF THE CITY VISIBLE: AN ILLUMINATING DIALOGUE FROM MAIDEN'S TOWER TO MAIDEN'S CASTLE

ABSTRACT

While the issue of illuminating cultural assets is a design problem in itself, the subject becomes much more complicated if the cultural assets to be illuminated are urban landmarks. The lighting of historical

urban landmarks is an increasingly common practice in the world and in our country recently. In order for these applications to be professional and qualified designs, they must have architectural, technical, economic and ecological sensitivities. In this study, first of all, the subject of illuminating the historical city landmarks is discussed at the urban and building scale. Illuminating the historical city landmarks is evaluated on national and international examples. A theoretical structure has been created with these knowledge. In the light of this information, a lighting dialogue based on the symbolic values of the cultural assets was established between the Maiden's Tower, which is (one of)the landmark of the city of Istanbul, and Maiden's Castle, which is the landmark of the city of MersinThe fact that the existing lighting of Maiden's Castle is incompatible with the cultural heritage values of the historical building is the main reason for the need for this dialogue. Within the scope of the literature review of the study, it was determined that professional lighting should have criterias such as the hierarchy of occupancy, space, height perceptions, architectural forms and elements of the buildings and emphasizing the urban symbol value, based on the information obtained by examining the cultural assets from Turkey and the world. At this point, the professional and qualified lighting of the Maiden's Tower, which meets these criteria, has been accepted as the pioneer of the lighting dialogue established between the two historical buildings. In the context of the determined lighting criteria, the current lighting of Kızkalesi has been discussed from a critical point of view, with taking into account the past lighting processes. In this context, considering the past lighting processes of Maiden's Castle, the current lighting has been handled with a critical perspective and it has been emphasized that Maiden's Castle should need a qualified lighting.

Keywords: *Cultural Heritage, Illuminating, Urban Landmark, Maiden's Castle, Maiden's Tower.*

GİRİŞ

Aydınlatma kavramı en genel tanımıyla nesnelere, bunların çevrelerine veya bir bölgeye görülebilmeleri için yapılan ışık uygulamasıdır (Sirel, 2012). Bu tanımdan yola çıkıldığında aydınlatma uygulamalarında esas olanın görünürlüğü sağlamak olduğu anlaşılrsa da günümüz dünyasında bu uygulamaların kullanım alanları ve niteliği düşünülünce, aydınlatmayı salt görünürlük olarak ele almak eksik bir yaklaşım olacaktır. Aydınlatma kavramının geçmişten günümüze dek mimari bağlamdaki gelişim süreci incelendiğinde teknik ve işlevsel boyutun ötesinde, kentsel imajın bir parçası olarak ekolojik ve estetik hassasiyetler de barındırması gereken bir kavrama evrildiği görülür. Buna paralel olarak "kültür varlıklarının aydınlatması" konusu, aydınlatmanın "görünür kılma" özelliğini kültür varlığının sunumu çerçevesinde ele alırken mimari, teknik, ekonomik ve ekolojik hassasiyetler ile birlikte de korumanın bir parçası haline gelmiştir.

Kent kimliğinin oluşmasındaki en önemli öğelerden biri olan ve toplumların geçmişine tutulmuş bir ayna görevi gören kültür varlıkları, kullanıcılarıyla kurduğu görsel ve fiziksel ilişkidən beslenerek varlığını sürdürülebilmektedir. Bu noktada kültür varlıklarının kullanıcılar tarafından geceleri de algılanabilmesi, bu ilişkinin sürekliliğinin sağlanması bakımından önem kazanır (Güneş, 2008). Aydınlatma ile kültürel mirasın gece de kendini sergileyebilmesine ve görünürlüğünün sürekliliğine olanak tanınır. Bu bakımdan kültür varlıklarının aydınlatma tasarımları, korumaya destek bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

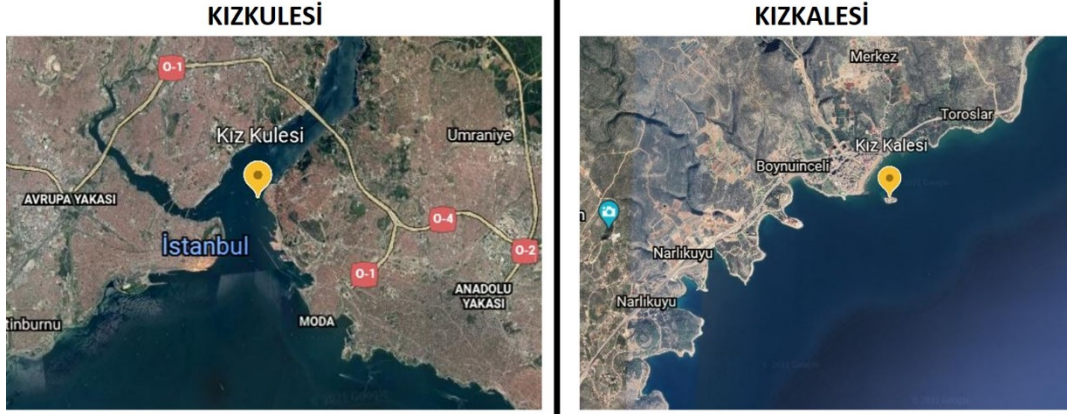
Günümüzde gelişen teknolojilerle birlikte, kültürel mirasın çeşitli ölçeklerde korunması ve sunumu bağlamında aydınlatılması oldukça güncel bir konudur. Bununla ilgili her geçen gün artan uygulamalara paralel olarak kültür varlıklarının aydınlatılması, akademik çalışmalara da konu olmaktadır.ⁱ Tarihi yapıların aydınlatmasıyla ilgili olarak ayrıca Aydınlatma Türk Milli Komitesi, Elektrik Mühendisleri Odası gibi kuruluşların düzenledikleri aydınlatma seminerleri de kültür varlıklarının aydınlatması üzerine odaklanılan çalışmalar ortaya koymaktadır.ⁱⁱ Ülkemizdeki bu çalışmaların yanı sıra UNESCO tarafından dünya kültür mirası olarak kabul edilen birçok tarihi kent ve yapıların aydınlatılmasına yönelik çalışmalar, kültür mirasının gündüz olduğu gibi gece de kent yaşantısı içerisinde yer edinebilmesi ve sunumu bağlamında aydınlatmanın önemli bir araç olduğunu göstermektedir (Degiorgio, 2014).

Kültür varlıklarının kent kimliğinin bir parçası olmasının yanı sıra, birçok kültür varlığının kentsel simgeye dönüşmüş olma durumları da söz konusudur. Kentsel simgeler, özgün ve tekil olma özellikleri ile birlikte imgelenebilir olmalarıyla kullanıcıların hafızasında yer edinirler (Kayhan, 2015). Kentsel simge olma özelliği tam da bu noktada tarihi yapıların sahip olduğu “kültür varlığı değerleri” ile örtüşür. Öyle ki günümüzde birçok kültür varlığı bulunduğu şehrin kentsel simgesi niteliğindedir. Kentsel simge olan bu kültür varlıklarının, kentlerin yalnızca gündüz görüntüsünde algılanması ise hem kent hem de kültür varlığı için olumsuz bir durumdur. Kentsel simgelerin görünürliğünde sürekliliği sağlamak ve kent kimliğinin bir parçası olarak varlıklarını sürdürebilmelerine olanak tanımak amacıyla aydınlatılıp kentin gece görüntüsünde de yer bulmaları gerekmektedir. Bu noktada kentsel simgenin aydınlatması başlı başına hassasiyetle ele alınması gereken bir konuyken, söz konusu kentsel simgenin bir kültür varlığı yapısı olduğu durumlarda ise aydınlatma konusu daha da önem kazanarak profesyonel bir yaklaşım gerektirmektedir.

Bu çalışmada İstanbul’un önemli kentsel simgelerinden biri olan Kızkulesi ile Mersin’in kentsel simgesi niteliğinde olan Kızkalesi yapılarının aydınlatmaları ele alınmıştır. Her ne kadar iki tarihi yapı birbirinden işlev, malzeme, mimari form ve öğeler gibi özellikler bakımından farklılaşsa da, denizin üzerinde yer almaları, benzer efsanelere sahip olmaları gibi bağlamsal özellikleri bakımından da ortak noktaları bulunup, aydınlatma tasarımlarının sorun ve potansiyelleri açısından karşılıklı irdelenmelerine olanak sunmaktadır. Ayrıca iki kültür varlığının kent simgesi olma değerleri göz önüne alındığında, iki yapının da aydınlatmalarının bu değeri vurgulayacak profesyonel yaklaşımlarla tasarlanması gerekliliği söz konusudur. Bu doğrultuda Kızkulesi ve Kızkalesi’nin mevcut aydınlatmaları irdelendiğinde; Kızkulesi’nin mimari özellikleri ve kültür varlığı olma değerleriyle bütünleşen, kentsel simge olma özelliğini etkin bir biçimde ön plana çıkaran bir aydınlatma tasarımına sahip olduğu, Kızkalesi’nin ise mimari özelliklerinden kopuk, kentsel simge olma değerine katkı sunamayan bir aydınlatması olduğu izlenmiştir. Bu makalede, bu iki kültür varlığının, kentsel simge olma değerleri esas alınarak, birbiri ile bir aydınlatma diyalogu kurulmuş ve bu diyalog içerisinde Kızkulesi’nin yapının değerlerini ön plana çıkaran yaklaşımı, Kızkalesi’nin aydınlatması için yol gösterici olarak ele alınmıştır. Böylece bu ışık diyalogu üzerinden özelde Kızkalesi’nin, genel kapsamda ise kentsel simge niteliğindeki kültür varlıklarının aydınlatmalarında kullanılacak profesyonel tasarım yaklaşımlarının ortaya konulması amaçlanmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Kızkulesi ve Kızkalesi, İstanbul ve Mersin kentlerinin en önemli simgesel kültür varlıkları arasında yer almaktadır. İki yapının da deniz ortasında birer ada üzerinde konumlanıyor olmasından dolayı aralarında benzerlik söz konusu olmakla beraber, Kızkulesi kent merkezinin ortasındaki bir adada konumlanırken, Kızkalesi ise kent merkezinden uzakta, Erdemli ilçesinin kaleyle aynı adı taşıyan yazlık bir beldesi olan Kızkalesi beldesi sahilindeki ada üzerinde yer almaktadır (Resim 1). Kızkulesi, tarihi sürecinde ticari deniz taşıtlarından vergi toplama noktası, denizden gelecek tehlikelere karşı hem gözetleme hem de savunma kulesi, deniz feneri, gümrük merkezi, karantina hastanesi gibi birçok işlevle kullanılmıştır (Saticioglu, 2020). Bugün özel bir işletme tarafından restoran olarak kullanılan ve boğazın mavi suları üzerinde zarif silüetiyle yer alan Kızkulesi, İstanbul üzerine üretilen birçok esere konu olmuş ve geçmişten günümüze İstanbul’un en önemli kentsel simgelerinden biri olma özelliğini sürdürmüştür (Vargün, 2015). Kızkulesi’nin İstanbul içerisindeki rolü ile benzer şekilde Kızkalesi de Mersin kentinin tanıtımında önemli rol oynamış, Akdeniz’de bulunan bir inci olarak betimlenerek, kentin simgesi olma rolünü üstlenmiştir. Günümüzde içerisinde bulunan mozaiklerle beraber Mersin Arkeoloji Müzesi’ne bağlı olarak ziyaretçilere açık olan Kızkalesi’nin tam yapım tarihine ulaşamamakla beraber deniz ortasında bir gözetleme ve ön savunma yapısı olarak inşa edildiği bilinmektedir (Küçük, 2012).

Resim 1. Kızkulesi ve Kızkalesi'nin kent içerisindeki konumları
Kaynak: Google Maps

İşlevleri, dolayısıyla mimari özellikleri ve bugünkü kullanımları bakımından farklılık gösterebilirler de her iki yapı da deniz ortasındaki bir ada üzerinde, estetik birer silüet olarak konumlandığından dolayı buldukları kentler için eşsiz bir görünüm sunmakta ve kentin imajlenebilirliğini arttırmaktadır. İki kültür varlığı da buldukları kentler için vazgeçilmez simge değeri taşıdığından, bu yapıların kentlerin gece imajlarında da simge değerlerini korumaları sağlanmalıdır. Bu durum aydınlatma tasarımlarının kentlerin simgelerini görünür kılabilecek hassasiyetleri barındıran bir yaklaşıma sahip olmasını zorunlu kılar. Bu bağlamda makalede kentsel simge değerindeki tarihi yapıların aydınlatılmasındaki bu hassasiyetlerin neler olduğunun ortaya konması amacıyla bir literatür taraması yapılmış, Türkiye'den ve dünyadan aydınlatma tasarımı örnekleri üzerinden konu irdelenmiştir. Bu noktada kültür varlıklarının aydınlatılması ile ilgili belirlenen doluluk boşluk hiyerarşisi, renk ve doku özellikleri, algılanabildiği vista noktaları ve kentsel simge olma özelliği ile bağdaşması kriterleri çerçevesinde Kızkulesi'nin ve Kızkalesi'nin aydınlatmaları ele alınmıştır. Burada gözlem yoluyla yapılan değerlendirmeler sonucunda karşılaştırmalı çalışma yöntemi ile yapılar arasında bir aydınlatma diyalogu kurulmuş ve Kızkulesi'nin profesyonel aydınlatma tasarımı, Kızkalesi'nin aydınlatılmasında bu diyalogun mihmandarı olarak ele alınmıştır.

KENTİN TARİHİ SİMGELERİNİN AYDINLATILMASI: TÜRKİYE VE DÜNYADAN ÖRNEKLER

Kültür varlıklarının aydınlatılmasındaki asıl amaç; koruma süreçlerine katkıda bulunarak korumada sürekliliği sağlamak, yapıyı kentin gece görüntüsünde de okunabilir duruma getirerek kentsel kimlik algısının devamlılığını sağlamak ve kentsel simge durumundaki kültür varlıklarının bu değerini vurgulayarak kendilerini sergilemelerine olanak tanımaktır. Bu hedefler doğrultusunda kültür varlıklarının aydınlatılması ele alındığında, başta kültür varlığı olma değeri olmak üzere kentsel kimlik kavramı ve kentsel simge değeri önem kazanır (Bista, vd, 2021). Bunların yanı sıra, kültür varlığının somut ve somut olmayan değerleri de göz önünde bulundurulmalı ve bütüncül bir yaklaşımla aydınlatma senaryosu kurgulanmalıdır. Bu doğrultuda, öncelikle kentin bütünü ve bağlam ögesi göz önünde bulundurularak söz konusu aydınlatmanın hangi ölçekte ele alınacağına karar verilmeli, kültür varlığının içinde bulunduğu kent dokusu, yakın çevresi, mimari özellikleri ve somut olmayan değerleri bir arada düşünülmelidir. Aydınlatma kapsamında alt ölçek ve üst ölçekte yapılacak olan müdahale kararlarında; kültür varlığının kullanım süreleri (görsel ve/veya fiziksel), bulunduğu yerin topografik özellikleri ile birlikte çevresindeki flora ve fauna hayatının analizinin de yapılması büyük önem taşır. Aydınlatmanın koruma kapsamında yapılacağı unutulmadan, yapı ve çevresinin kullanım sürelerine bağlı olarak aydınlık düzeylerinin senaryolaştırılması, ekonomik olarak enerji etkin tasarımlar ortaya koyarken, flora ve fauna hayatının analizi ise ekolojik hayata zarar vermeyen, bilhassa bunları daha tasarım aşamasındayken analiz ederek, kısıtları ve potansiyelleri değerlendiren bir aydınlatma tasarımı için gereklidir. Bu noktada belirlenecek olan aydınlık düzeyleri hem görsel olarak etkili hem de enerji etkin

bir tasarım elde etmek için gerekliyken, yakın çevrenin aydınlık durumunun tespiti de aydınlık düzeylerini belirlemede önemli bir rol oynamaktadır (Güngör, 2021).ⁱⁱⁱ

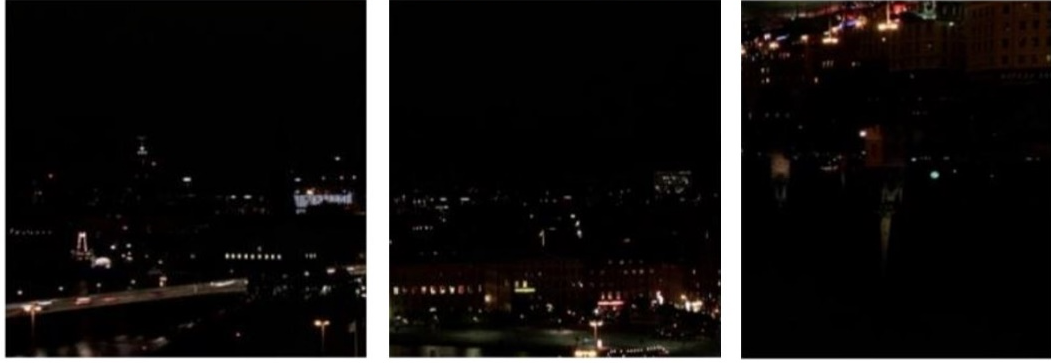
Kültür varlığının aydınlatma tasarımında yapılması gereken ve yukarıda ana hatları ile belirtilen çevresel analizler sonrasında, sürecin en önemli aşaması özellikle yapının simgesel değerinin de vurgulanması amacıyla “simgesel ve mimari özelliklerin analizi” aşamasıdır. Bu kapsamda yapının kullanıcılar için ifade ettiği anlam ile birlikte tarihi ve/veya teklik/enderlik değeri başta olmak üzere sahip olduğu kültür varlığı değerleri tespit edilerek aydınlatma tasarımının ana teması ortaya konulmalıdır. Yapının mimari öğeleri, bu öğelerin bir araya geliş hiyerarşileri, cephe malzemesi, dokusu ve rengi gibi özellikleri de aydınlatma tasarımının temel ilkelerinin belirlenmesinde etkin rol oynar. Aydınlatma seviyelerine ışık niteliklerinin görsel algıdaki etkilerinin cephe malzemesi ve şekillenışı ile birlikte düşünülerek karar verilmesinden sonra, bu tasarım kararlarına uygun aydınlatma tekniğinin ve uygulama yöntemlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Sonuç olarak; kültür varlıklarının aydınlatılması konusu koruma ilkelerinin gereklilikleri kapsamında çok yönlü bir bakış açısı ile tasarlanmış, kültürel miras değerlerini ön plana çıkaran, çevresel girdiler dikkate alınarak bütüncül olarak planlanmış; ekolojik ve ekonomik hassasiyetler gözetilen, sürdürülebilir ve de geri dönüştürülebilir müdahaleler barındırması gerektirir.

Kültür varlıklarının profesyonel olarak aydınlatılması konusunda bahsedilen ilkeler benimsenerek gerçekleştirilen aydınlatma tasarım örneklerine bakıldığında, kültür varlıklarının aydınlatılması aşamasındaki ilk adım olan ölçek kararı ile ilişkili olarak kentsel ölçekte ele alınan Stockholm kentinin tarihi silüet aydınlatması yerinde bir örnek olacaktır. Stockholm kenti, silüetinde kültür varlıklarının hâkim olduğu bir görünüme sahiptir. Kent kimliğini oluşturan bu silüet, gündüz net olarak algılanabilmesine karşın gece vakti algılanamamakta ve kentin okunabilirliği kaybolmaktadır (Resim 2). Mevcut gece görüntüsündeki bu olumsuzluklardan yola çıkılarak Stockholm için “tarihi anlatıp geleceği göstermek” temasıyla, kent silüetiyle beraber yapıların kimliğini ön plana çıkaracak detayların da vurgulandığı ve bunların kentin gece imajına değer katan birer öge haline geldiği bir aydınlatma tasarımı planlanmıştır (Gemalmaz, 2014).

STOCKHOLM KENTİ GÜNDÜZ SİLÜETİ

STOCKHOLM KENTİ GECE SİLÜETİ

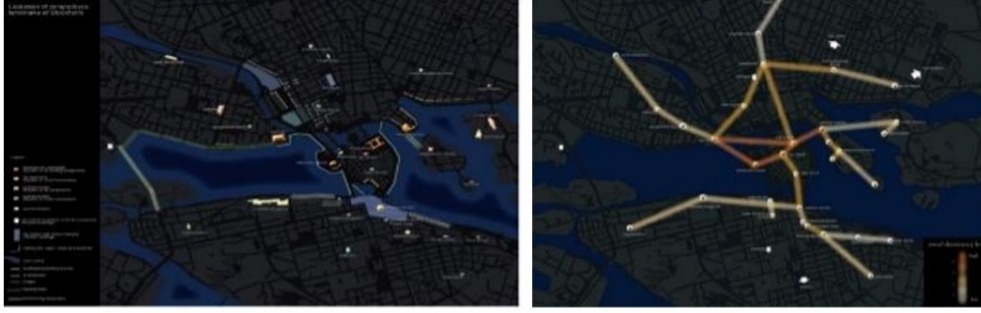

Resim 2. Stockholm kenti gündüz ve gece silüetleri

Kaynak: Gemalmaz, Ş. (2014).

Stockholm aydınlatma master planında Resim 3’te yer alan görsellerden de anlaşılacağı üzere tarihi kent silüeti bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bu kapsamda kentin 2030 yılındaki vizyonu da göz önünde bulundurularak kent potansiyelleri “çok yönlü şehir, kültür şehri, insanlara yönelik bir şehir, metropolis, şehrin içinde doğa, tarihi kent olma” gibi üst başlıklarla belirlenmiştir. Bu potansiyellerden yola çıkılarak kent silüetinin farklı uzaklıklardan sunacağı görüntüler ile birlikte verilmek istenen kent mesajı belirlenmiştir. Bu mesaja uygun olarak belirlenen bütüncül silüetin yanı sıra, bu silüeti oluşturan her bir yapı ögesi ayrı ayrı ele alınarak aydınlatma prensipleri belirlenmiştir. Tekil ölçekte aydınlatmaları detaylandırılan bu yapıların, silüet içerisinde birbiri ile kurdukları yatay ve düşey ilişkiler master plan ölçeğinde yeniden ele alınarak bir araya geliş hiyerarşileri ön plana çıkarılmıştır. Böylece tasarımın sonuç ürünü olarak Stockholm tarihi kent silüetinin görsel varlığını sürdüren, aynı zamanda barındırdığı tema ve mesajlarla kentin gece imajına katkı sunan profesyonel bir aydınlatma planı geliştirilmiştir (Gemalmaz, 2014).

AYDINLATMA MASTER PLANI

TASARLANAN GECE SİLÜETİ

Resim 3. Stockholm kenti için tasarlanan aydınlatma master planı ve gece silueti

Kaynak: Gemalmaz, Ş. (2014).

Stockholm örneğinde olduğu gibi kentsel ölçekteki aydınlatmaların yanı sıra simgesel kültür varlıklarının tek yapı ölçeğindeki profesyonel aydınlatma tasarımı örnekleri de mevcuttur. 1984 yılında UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'ne alınan Özgürlük Anıtı'nın aydınlatması, bu tasarımlara örnek olarak ele alınabilir. New York kentinin girişindeki Staten adası üzerinde bulunan anıt, inşa edildiği dönemden bu yana mimari özellikleri ve somut olmayan kültürel miras değerleri ile Amerika'nın en belirgin simgesi haline gelmiştir. Yapının hem kendi fiziksel özellikleri hem de somut olmayan kültürel miras değerleri birleştirilerek tasarlanan gece aydınlatması, simge değerini vurgulayarak yapıyı kentin gece görünümünde de etkili bir şekilde sergilemektedir (Şekil 4).

ÖZGÜRLÜK ANITI GÜNDÜZ GÖRÜNÜMÜ

ÖZGÜRLÜK ANITI GECE GÖRÜNÜMÜ

Resim 4. Özgürlük Anıtı Gündüz ve Gece Görünümü

Kaynak:URL-1

Kentsel ve tekil ölçekteki aydınlatma örneklerinden sonra her iki ölçeğin bir arada yer aldığı bir örnek olarak ele alınan Atina Akropolisi, Yunan uygarlığının en önemli sembolüdür. Akropolisin eski aydınlatmasının uluslararası bir sembol olma değerine katkı sunamaması, profesyonel ve nitelikli bir aydınlatma tasarımına ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur (Resim 5). Yeni aydınlatma tasarımında alan hem kendi başına bir anıt niteliğinde değerlendirilmiş hem de kentin bir parçası olmasıyla bir kentsel peyzaj elemanı olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda kültür varlığının çeşitli uzaklıklardan sergilediği görünüm ayrı ayrı tespit edilmiştir. Belirlenen bu vista noktalarına göre alanın vurgulanmak istenen gece imajları tasarlanmıştır. Tasarımın ana amacı alanı sadece aydınlatmak değil, kültürel mirasın kendi değerlerinden gelen ışığını yansıtması olarak belirlenmiştir. Bu temel prensiplere göre uygulanan aydınlatma tasarımı, kentin silüetinde Akropolisin güzelliğini ön plana çıkaran, şehrin gece manzarasını değiştirip kentin günlük hayatına da olumlu etkileri olan bir tasarım olarak görülmüş, uluslararası alanda da sembolik bir aydınlatma tasarımı olarak değerlendirilmiştir (Shah, 2021).

ATINA AKROPOLİSİ GÜNDÜZ GÖRÜNÜMÜ

ATINA AKROPOLİSİ GECE GÖRÜNÜMÜ

Resim 5. Atina Akropolisi Gündüz ve Gece Görünümü

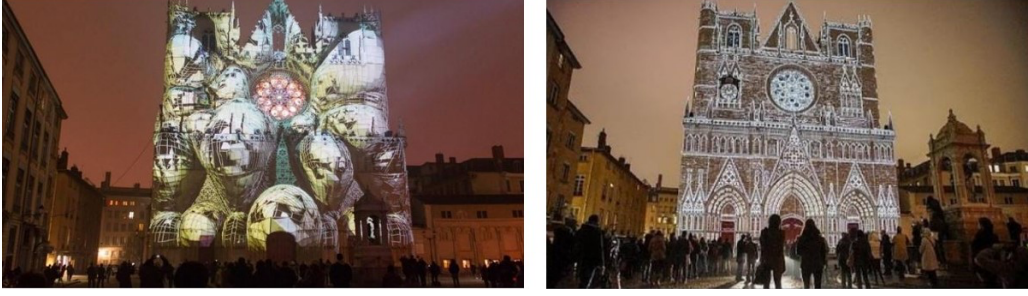
Kaynak: URL-2 ve URL-3

Günümüzde kent için simge değeri taşıyan kültür varlıklarının sürekli aydınlatma uygulamalarının yanı sıra, çeşitli özel gün ve etkinlikler kapsamında yapılan dinamik aydınlatma projeleri de söz konusudur. Konu ile ilgili en nitelikli örneklerden biri Lyon kentinde başlayıp dünya genelinde gittikçe yaygınlaşan ışık festivalleridir. Bu festivallerde her sene belirlenen “yeniden kullanım, kent kullanıcıların katılımı, ışık kirliliği, kentsel değişim, kültürel mirasın aydınlatılması, akıllı aydınlatma teknikleri, kent cazibesi, aydınlatma yol haritaları” gibi çeşitli temalarla dinamik senaryolarla aydınlatılan kültür varlıkları, verilmek istenen mesajı aktarmak için bir iletişim aracı olma görevi üstlenmiştir.

Işık festivalleri kapsamında Resim 6’da görselleri yer alan St. John Katedrali örneğinde olduğu gibi, kültür varlıkları hem üzerine yansıtılan çeşitli görsel ve videolar ile bir performans alanı olmakta, hem de yapının kendi mimari özelliklerinin yansıtıldığı aydınlatma temalarıyla yapının kendini sergilemesine de olanak tanınmaktadır. Böylece gelişen teknolojilerden ve ışığın ilgi çekici gücünden yararlanılarak kent mirası bilincinin oluşmasına katkı sağlanmaktadır.

2012 LYON IŞIK FESTİVALİ

Resim 6. St. John Katedrali'nin Lyon ışık festivali kapsamında farklı temalarla aydınlatılması

Kaynak: URL-4

İlk olarak Lyon'da başlayan ışık festivalleri, zamanla çeşitli ülkelere yayılarak tarihi yapıların aydınlatılması uygulamalarının artmasında öncü olmuştur. Buna paralel olarak ışık festivallerinin giderek yaygınlaşmasından bir süre sonra kültür varlıkları yalnızca bu festivaller kapsamında değil, çeşitli ulusal ve uluslararası etkinlikler kapsamında da bir performans alanı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu uygulamalara tarihi yapılar bakımından zengin bir kent olan İstanbul'da sıkça rastlanmaktadır. Kentin önemli tarihi yapılarından olan Haydarpaşa garı 2019 yılında 30 Ağustos Zafer Bayramı kapsamında ışık gösterileri ile aydınlatılmıştır. Benzer şekilde İstanbul'un önemli tarihi simge yapılarından biri olan Galata Kulesi de 2018 yılında İstanbul Gençlik Festivali kapsamında Resim 7'deki gibi aydınlatılmıştır. Bu aydınlatmada yapı yüzeyi bir performans alanı olarak kullanılırken aynı zamanda farklılaşan aydınlatma senaryolarında kulenin iç mekânında bulunan merdiven ögesine referans verecek şekilde görselleştirmeler kullanılması yapının mimari özelliklerinin de dikkate alınarak aydınlatıldığı göstermektedir.

İSTANBUL GENÇLİK FESTİVALİ GALATA KULESİ

Resim 7. Galata Kulesi'nin 2018 yılı İstanbul Gençlik Festivali kapsamında çeşitli temalarla aydınlatılması

Kaynak: URL-5

DİYALOG: GECENİN KARANLIĞINDA İSTANBUL KIZKULESİ ve MERSİN KIZKALESİ
Kızkulesi ve Kızkalesi arasında bir ışık diyalogu kurarken yapıların buldukları kentin simgesi durumunda olmaları ortak paydası üzerinden yola çıkmıştır. Her iki yapının da aydınlatma tasarımlarının nitelikleri bu özellik bakımından değerlendirilmiştir. Bu yapılar kentsel simge olma özellikleri bakımından benzerlik gösterebilir de aralarında ayrı ve/veya benzer tasarım kararlarını gerektirecek bazı potansiyeller ve kısıtlar bulunmaktadır.

Kızkulesi'nin kent merkezindeki konumuna karşın Kızkalesi yaz turizminin yoğun olduğu bir beldede yer almaktadır. Dolayısıyla Kızkulesi kentsel yoğunluklu bir alanda bulunduğundan kent dokusu içerisindeki diğer yapılarla birlikte bir kent silueti oluştururken, Kızkalesi kentsel siluetten bağımsızdır. Bu nedenle iki yapının aydınlatmada ele alınacak ölçekleri de birbirinden farklılaşmaktadır. Kızkulesi'nin aydınlatmasında kent siluet de göz önünde bulundurularak bu siluet içerisindeki diğer yapıların aydınlık seviyelerinin ele alınması gerekirken Kızkalesi açık deniz üzerindeki bir adada konumlandığından kent silueti içerisinde olma durumu söz konusu değildir.

İki kültür varlığı arasında kent içerisindeki konumlarının farklılığı, yapıların algılanabilirlikleri ve buna bağlı olarak algılanma yoğunlukları bakımından da önemli ayrımlar söz konusudur. Kızkulesi yılın her zamanında ortalama olarak aynı algılanma yoğunluğuna sahipken, Kızkalesi ise yazlık bir turizm beldesinde bulunmasından dolayı yaz döneminde artan, kışın ise belirgin bir şekilde azalan bir algılanma yoğunluğuna sahiptir. Ayrıca, Kızkulesi'nin tüm cepheleri farklı uzaklıklarda algılanabilirken, Kızkalesi'nde ise durum biraz farklıdır. Açık denizdeki bir ada üzerinde konumlanmasından dolayı Kızkalesi'nin sadece kuzey ve batı cepheleri, Kızkulesi'ne oranla çok daha yakın mesafeden, karşı kıyıdaki kullanıcılar tarafından algılanmaktadır. Açık denize bakan güney cephesinin ise karadan algılanması pek mümkün değildir. Yine de her iki yapının da bir ada üzerinde konumlanıyor olmasından dolayı bağlamsal öğeler bakımından birtakım benzerlikleri söz konusudur. Her iki yapıyı çevreleyen su ögesi, gece aydınlatmalarıyla birlikte görselliklerinin çok da etkileyici bir şekilde ön plana çıkmasına olanak tanımaktadır. Yine bağlamındaki su öğelerinden dolayı iki yapının da dalga, nem, rüzgâr ve tuzlu su etkisine açık olması, aydınlatma teçhizatları bakımından benzer sorunlarla karşılaştırmaktadır. Bunun yanı sıra, Kızkulesi'nin özel bir işletme kapsamında olmasından dolayı insan faktöründen kaynaklı vandalizm etkisi (aydınlatma elemanlarına yönelik kırma, koparma vb.) görülmezken, Kızkalesi için yeniden işlevlendirme gibi bir durum söz konusu olmadığından bu olumsuz etkenlere karşı çok daha savunmasız durumdadır.^{iv} Buna paralel olarak Kızkalesi'nde insanların aydınlatma elemanlarına zarar vermesi durumu yapının her döneminde gözlemlenen bir vandalizm etkisidir. Bu kapsamda yapının geçmiş aydınlatma projesinde zemin kotunda konumlandırılan aydınlatma elemanlarının insanlar tarafından elektrikli ızgara olarak kullanıldığı da gözlemlenmiştir.

Kızkulesi ve Kızkalesi yapıları mimari özellikleri bakımından değerlendirildiğinde işlevleri bakımından farklı yapılar oldukları için mimari biçimlenişleri de birbirinden farklıdır. Kızkulesi bir deniz feneri olmasından dolayı kulesi ve yükseklik algısıyla dikkat çekerken Kızkalesi yataydaki üçgen plan şeması ve beden duvarları üzerine konumlanmış gözetleme kuleleri ile dikkat çekmektedir. Her ne kadar farklı formlara sahip olsalar da her iki yapının kendi içerisinde cephelerinde aydınlatmada referans alınacak doluluk boşluk hiyerarşisi, yükseklik farklılıkları gibi zengin tasarım potansiyellerine sahip olduğu görülür. Aynı zamanda, cephe malzemesi bakımından değerlendirildiğinde Kızkulesi'nde malzeme çeşitliliği de söz konusu olmakla beraber her iki yapının da cephelerinde büyük oranda açık renkli malzemelerin kullanılmış olması, bu sayede aydınlatmada kullanılacak ışık renginin geniş bir skalada olabilmesine imkân tanır. Böylece yapıların cepheleri, aydınlatma senaryolarında çeşitlilik sağlanmasına da uygun bir zemin oluşturmaktadır.

Söz konusu kültür varlıklarının konumları, bağlamları ve mimari özelliklerindeki benzer noktaların yanı sıra somut olmayan kültürel miras kapsamında değerlendirilen benzer efsaneleri de bulunmaktadır. Bu benzer efsane halk arasında yaygın şekilde bilinmekte olup, bu yapılarla bir bütün olarak anılmakta ve böylece yapıların imgelenebilirlik değerlerini artırmaktadır. Bu durum aydınlatma tasarımlarında yapı ile birlikte değerlendirilmesi gereken önemli bir potansiyel girdisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kızkulesi'nde bu potansiyel Tablo 1'de aktarıldığı biçimde değerlendirilirken Kızkalesi aydınlatmasında bu potansiyele referans verecek yaklaşımlara rastlanmamıştır.

Tablo 1. Kızkulesi ve Kızkalesi'nin aydınlatma kriterleri

AYDINLATMA KRİTERLERİ	KIZKULESİ	KIZKALESİ
	TASARIMDA DİKKATE ALINMA DURUMU	TASARIMDA DİKKATE ALINMA DURUMU
Kentsel simge olma değeri	<i>Yapının mevcut aydınlatması mimari özellikleri dikkate alınarak gerçekleştirildiğinden simge değerini de vurgulamaktadır.</i>	<i>Yapının mevcut aydınlatması mimarisine ilişkin kuramadığından kentsel simge olma değerine bir katkı sunamamaktadır.</i>
Somut olmayan kültürel miras olarak efsanesi	<i>Yapının aydınlatmasında kullanılan renkler yalnızlık, içe dönük olma gibi soyut kavramlarla efsanesine atıfta bulunmaktadır.</i>	<i>Yapının mevcut aydınlatması efsanesine dair bilgilere referans verememektedir.</i>
Cephedeki doluluk boşluk hiyerarşisi	<i>Yapının aydınlatmasında doluluk boşluk hiyerarşisi tasarımı potansiyel bir girdi olarak kullanılmıştır.</i>	<i>Yapının mevcut aydınlatmasında doluluk boşluk hiyerarşisini dikkate alan yaklaşımlar bulunmamaktadır.</i>
Yataylık düşeylik farklılıkları	<i>Yapının mevcut aydınlatmasında yataylık düşeylik farklılıkları özellikle kule ilke yatay kütle arasında algılanmıştır.</i>	<i>Yapının mevcut aydınlatmasında yataylık düşeylik farklılıkları dikkate alınmadan tekdüze bir görünüm sunulmuştur.</i>
Cephe malzemesinin rengi	<i>Cephe malzemesi farklı renklerin kullanımına elverişli olduğundan bu potansiyel mimari öğelerin birbiri ile olan ilişkisinin algılanmasında bir araç olarak kullanılmıştır.</i>	<i>Cephe malzemesi farklı renklerin kullanımına elverişli olduğundan bu potansiyel aydınlatmada kullanılmıştır. Ancak renk farklılıkları mimari öğelerin birbiriyle olan ilişkilerine referans verememektedir.</i>
Cephelerin algılanabilirlik durumları	<i>Yapı kullanıcılar tarafından her cephesiyle algılanabilmektedir. Bu nedenle cepheler arasında bir farklılaşma söz konusu değildir.</i>	<i>Yapının güney cephesi yalnızca açık deniz tarafından algılanabilmektedir. Ancak bu farklılık aydınlatma tasarımına yansıtılmamıştır.</i>
Özel günlerde performans alanı olarak etkin kullanım	<i>Yapı geniş cephe yüzeyi ve açık renkli cephe malzemesi bakımından özel günlerde performans alanı olarak kent yaşantısına katılabilme potansiyeli göz önünde bulundurularak etkin bir şekilde kullanılmaktadır.</i>	<i>Yapı geniş cephe yüzeyi ve açık renkli cephe malzemesi bakımından özel günlerde performans alanı olarak kent yaşantısına katılabilecekken bu potansiyel gerektiği gibi etkin olarak kullanılamamıştır.</i>
Aydınlatma tekniğinin yapıya uygunluğu	<i>Yapının farklı mimari öğelerine uygun olarak seçilen ihtiyaca yönelik aydınlatma elemanları kullanılmıştır.</i>	<i>Yapının mevcut aydınlatmasında aydınlatma elemanları cephe duvarları üzerinde tekdüze bir şekilde sıralanmıştır.</i>

Kızkulesi sahip olduğu aydınlatma tasarımı ile silüet içerisindeki diğer tarihi yapılarla görsel olarak bir denge içerisinde olup, kentsel silüette gece de etkili bir şekilde algılanmaktadır. Yapının farklı renk kullanımına uygun olan aydınlatma tasarımı, kent silüeti içerisindeki diğer sembolik yapılarla ortak bir dil kullanımına izin vererek kentsel ölçekte bütüncül bir gece imajı sağlamaktadır. Yapının hem karadan hem de denizden (deniz taşıtlarından) algılanabiliyor olması aydınlık düzeylerinde bir farklılık gerektirmediğinden tüm cepheler eşit seviyede aydınlatılmıştır. Kızkulesi'nde yapının bir deniz feneri olarak kullanılmasından da kaynaklı yükseklik algısı hakimdir. Zeminden yapının bitiş kontürü doğrultusunda gerçekleştirilen aydınlatmayla bu algının vurgulanması sağlanmıştır. Ayrıca seçirdim boşluklarının Resim 8'deki sağ alt görselde görüldüğü gibi beden duvarından farklı bir renkle aydınlatılması doluluk boşluk ilişkisine referans vermektedir. Yakın noktalardan vurgusu yapılmış mimari detaylarıyla algılanabilen Kızkulesi, uzak noktalardan ise gecenin karanlığında kendisine derin bir fon oluşturan karanlık boğaz sularının üzerinde narin bir silüet olarak izlenmektedir. Bu algıyı sağlayan aydınlatma armatürleri ise yapının gündüz görünümüne olumsuz etki etmeyecek şekilde konumlandırılmış ve bu armatürlerin denizden gelen dalga, tuz vb etkenlere karşı korunaklı olması için denizden uzak noktalarda olmasına da dikkat edilmiştir. Ayrıca bu aydınlatma elemanlarının suya ve gökyüzüne direkt olarak ışık yönlendirmeyecek şekilde konumlandırılmasıyla ekolojik problemlerle birlikte ışık kirliliği, kamaşma gibi problemlerin önüne geçilmiştir. Somut olmayan kültürel miras kapsamında değerlendirildiğinde Kızkulesi'nin boğaz ortasındaki dramatik aydınlatmalarla, efsanelerindeki ortak tema olan içe dönük olma, yalnızlık gibi soyut kavramları kullanıcılara hissettirdiği görülür. Ayrıca Kızkulesi, efsanesinin yanı sıra özel günlerde de farklı tasarım

senaryolarıyla aydınlatılarak adeta bir kentsel performans alanına dönüştürülmektedir. Böylece kültür varlığının kentsel yaşam içerisindeki etkin rolü de artırılmıştır.

KIZKALESİ GÜNDÜZ GÖRÜNÜMÜ

KIZKALESİ GECE GÖRÜNÜMÜ

KIZKALESİ ÖZEL GÜN AYDINLATMA SENARYOLARI

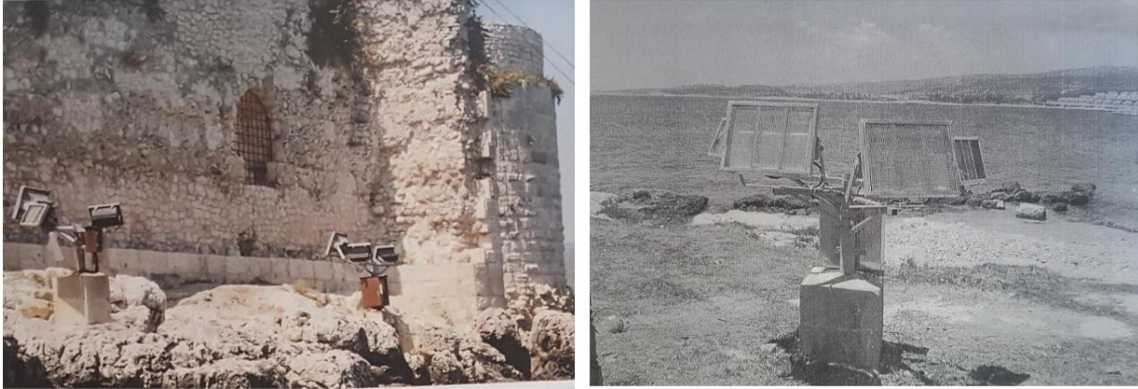
Resim 8. Kızkalesi'nin gündüz görünümü, gece görünümü ve özel gün aydınlatma senaryoları

Kaynak: Sol üst görsel: URL-6, sağ üst görsel: URL-7, sol alt görsel ve sağ alt görsel: URL-8.

Kızkalesi için de Mersin kentinin simgesi olmasından ötürü aydınlatılmasının gerekliliği hep oluşmuş ve yapı bu süreçte farklı aydınlatma uygulamalarına maruz kalmıştır. Buradaki asıl sorun aydınlatma uygulamalarının bir kültür varlığı ve bir simge yapının gerektirdiği profesyonel bir aydınlatma tasarımı yaklaşımından uzak oluşudur. Kızkalesi ile ilgili kurul raporlarına bakıldığında aydınlatma sürecinin ilk olarak 1992 yılında karşı kıyıdaki karadan başlayıp deniz altından ilerleyen, kalenin beden duvarlarını yeraltından takip ederek sıralanan kablolarla ve kale içine konumlandırılan trafo köşkü ile projelendirilerek başladığı görülür. Bu projede aydınlatma armatürlerinin kalenin beden duvarlarını görsel olarak olumsuz etkilemeyecek şekilde yere yakın konumlandırıldığı bilinmektedir (Resim 9). Ancak yere yakın konumlandırılan bu armatürlerin zamanla denizden gelen dalga, tuz, nem etkisi ile zarar gördüğü ve insanlar tarafından farklı amaçlarla kullanılarak tahribata uğramaya çok müsait oldukları tespit edilmiştir. Bunun üzerine 2002 yılına gelindiğinde aydınlatma armatürlerinin görmüş olduğu zararlar göz önünde bulundurularak bu elemanların kalenin etrafını çevreleyen yüksek direkler üzerine konulması ile hazırlanan aydınlatma projesi hayata geçirilmiştir. Bu aydınlatma ise 2019 yılında tespit edilen görsellerde yer aldığı üzere kalenin beden duvarlarının yoğun bir biçimde önüne geçerek gündüz vakti adeta bir görüntü kirliliğine neden olmaktadır. 2018 yılında Kızkalesi için Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne sunulan bir aydınlatma projesi bu soruna çözüm olarak aydınlatma elemanlarını yapının beden duvarları üzerinde konumlandırmayı önermişse de gerek silüet etkisinin gözetilmemesi, gerekse armatürlerin konumlandırılması ile ilgili olumsuzluklar nedeniyle kabul edilmemiştir. Ancak 2021 yılında Kültür Bakanlığı'nın resmi sosyal medya hesabından bir video yayınlarak tanıtımını yaptığı ve 2018'de önerilen bu projenin çok benzeri bir proje onay

arak olarak uygulanmış olduğu görülmüştür. Özetlemek gerekirse; Kızkalesi'nde olduğu gibi Kızkalesi'nde de armatürler deniz etkilerine açık olduğundan bu armatürlerin konumlandırılması yapının ilk aydınlatmalarından beri süregelen bir sorundur. Daha önceki aydınlatmalarda zemine yakın konumlandırılan armatürlerin insan faktörü (vandalizm) ile birlikte dalga, tuzlu su, rüzgâr gibi etkenlerle zarar görmesinden sonra, 2019 yılı aydınlatmasında olduğu gibi yüksek direkler üzerine konumlandırılan armatürler yapının gündüz görünümünü olumsuz etkilemiş, özgün mimarisinin algılanmasını zorlaştırmıştır. 2021 yılındaki mevcut aydınlatmayı incelediğimizde ise yapının üzerine konumlandırılan armatürlerin montaj, bakım, onarım gibi aşamalarında yapının fiziki varlığına vereceği zarar bakımından doğru bir yaklaşım olarak ele alınmamaktadır. Ayrıca Kızkalesi'nde aydınlatmalar zeminden yapı bitişine uzanan bir doğrultuda olup yükseklik vurgusunu artırmaktayken, Kızkalesi'nde yapı üzerine tekdüze bir sıralamayla yerleştirilen armatürlerden yansıyan ışığın yukarıdan aşağıya doğru yönlendirilmesi yükseklik algısını vurgulayamadığından dolayı çok daha olumsuz bir görüntüye neden olmaktadır.

1992 YILINA AİT KIZKALESİ AYDINLATMA ELEMANLARI

Resim 9. Kızkalesi'nin 1992 yılındaki aydınlatma elemanları

Kaynak: Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu arşivi, 2002 yılına ait Kızkalesi kurul raporları

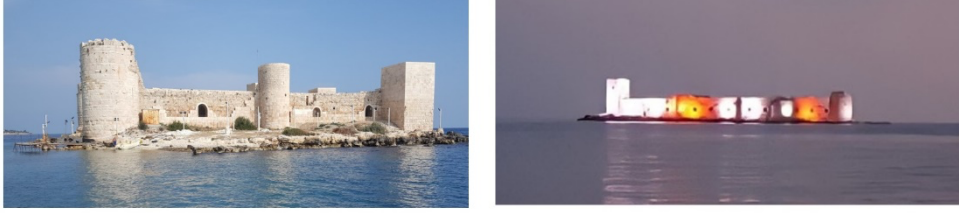
Bu üst ölçek değerlendirmesinden sonra Kızkalesi aydınlatması daha detaylı irdelendiğinde; açık renkli malzemesi sayesinde çeşitli renk tonlarının kullanılmasına elverişli olan yapıda, renk farklılıklarının yapının mimari özelliklerine veya değerlerine referans vermesi beklenirken, 2019 yılında tespit edilen aydınlatmasında kullanılan renklerin yapının mimari özellikleriyle bağdaşmayan, rastlantısal bir şekilde sıralandığı görülmektedir. Yapının 2021 yılındaki aydınlatmasında ise bu potansiyel hiç kullanılmadan tek tonda ışık tercih edilmiş ve bu görüntü yapı cephesinin tekdüze algılanmasına neden olmuştur. Yapının doluluk ve boşluk hiyerarşisini oluşturan açıklıkları ile önde ve geride olma durumunu ve yükseklik farklarından gelen dinamizm etkisini sağlayan kuleler ve beden duvarları arasındaki ilişki mevcut gece görüntüsünde tamamen kaybolmaktadır. 2019 yılında tespit edilen aydınlatmasında yapı yüzeyinde armatürlerin ışık açılarından ve aydınlık düzeylerinden kaynaklanan parlamalar ve kontrolsüz gölge alanlar meydana gelirken, 2021 yılındaki aydınlatmasında ise yapının üzerine konumlandırılan armatürler yüzünden benzer parlamalar ve gölge kontrastları, bu sefer de yapının üst kısımlarında meydana gelmektedir. Ayrıca, Kızkalesi'nin yalnızca açık deniz tarafından algılanabilen güney cephesinin aydınlatmasının, diğer cephelerle eşit aydınlık seviyesi ve aynı tasarım prensipleriyle gerçekleştirilmesi de mevcut aydınlatmanın bir diğer olumsuz noktasıdır.

Kızkalesi, karşı kıyısındaki yakın mesafelerden mimari detaylarıyla heykelsi bir silüet olarak algılanabilirken, kıyıda ve kıyının gerisindeki dağlardan ise denizin içinde yalnız başına uzanan hem karayı hem de efsanesindeki gibi içindekini koruyan "güçlü" bir etkisi vardır. Aydınlatma tasarımının bu somut olmayan etkileri de ışıkla yaratması ve yansıtması gerekir. Ne yazık ki Kızkalesi'nin mevcut

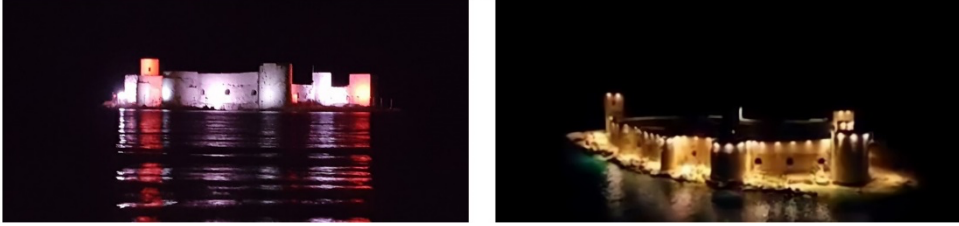

aydınlatması pragmatik bir yaklaşımla kültür varlığını, Mersin'in simgesini yalnızca görünür kılabilmiştir.

KIZKALESİ GÜNDÜZ VE GECE GÖRÜNÜMÜ 2019

KIZKALESİ GECE GÖRÜNÜMÜ 2020 VE 2021

Resim 10. Kızkalesi'nin 2019 ve 2021 yıllarına ait gece aydınlatmaları

Kaynak: 2019 yılına ait görseller Güngör, G. (21 Ekim 2019) ; 2021 yılına ait görseller Mersin İl Kültür Müdürlüğü'nün 17/07/2021 tarihinde yayımlanmış olduğu Kızkalesi aydınlatma videosundan alınmıştır.

SONUÇ

İstanbul ve Mersin kentlerinin simge yapılarından olan Kızkalesi ve Kızkalesi'nin aralarında bağlamsal, mimari ve somut olmayan değerler bakımından benzerliklerin bulunması, bu iki yapı arasında bir aydınlatma diyalogu kurulmasını sağlamıştır. Her iki yapının aydınlatma tasarımlarının değerlendirilmesi amacıyla Türkiye ve dünyadan tarihi yapıların profesyonel aydınlatma örnekleri incelenmiştir. Bunun sonucunda elde edilen mimari öğeler, bu öğelerin formları ve aralarındaki doluluk boşluk, önde geride olma ilişkisi, yataylık düşeylik ilişkisi, cephe malzemesinin rengi, yapının konumu ve bağlamı, kültür varlığı özellikleri ve simgesel değeri gibi nitelikleri aydınlatmada göz önünde bulundurulması gereken kriterler olarak belirlenmiştir. Kızkalesi ve Kızkalesi yapılarının aydınlatmaları bu kriterler bağlamında hem ortak potansiyelleri hem de farklılaşan potansiyel ve kısıtları ile kendi özelinde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin sonucunda Kızkalesi'nin kültürel miras hassasiyeti barındıran, kendi değerleriyle ilişkili nitelikli aydınlatmasına karşılık, Kızkalesi'nin kültür varlığı ile bütünleşemeyen ve yapının simgesel değerini vurgulayamayan bir aydınlatmaya sahip olduğu görülmüştür. Bu bağlamda mevcut aydınlatmalarıyla sundukları görünümeler bakımından değerlendirildiğinde Kızkalesi, tarihi geçmişini ve somut olmayan değerlerini yansıtan, gecenin karanlığında boğaz üzerinde ışıldayan bir deniz kızı gibidir. Buna karşılık Akdeniz'in uçsuz derinliği üzerinde yalnız ama güçlü duran Kızkalesi, hak ettiği gece imajına kavuşamamıştır.

Mimarinin aydınlatılması profesyonel bir konudur. Kültür varlıklarının ve hatta kentsel simge olan kültür varlıklarının aydınlatılması meselesi ise bu profesyonelliğin içine koruma disiplini ve algı yönetimini de katan bütüncül aydınlatma tasarımlarını gerektirmelidir. Ancak bu yaklaşımlar benimsenerek yetkin aydınlatmalar yapılabilir. Sonuç olarak bu makalede, diyalog metaforuyla kurgulanan karşılaştırmalı çalışmayla, Kızkalesi'nin yapının bağlamı, kültür varlığı değerleri ile bağdaşan nitelikli aydınlatmasının, Mersin'in simge yapısı olan Kızkalesi aydınlatmasının da benzer şekilde kendi mimari özellikleriyle bağdaşacak nitelikte yeniden ele alınması gerektiği sonucu ortaya konulmuştur. Bu diyalogun sonucunda, kentsel simge değerindeki kültür varlığı yapıların aydınlatmalarının çok yönlü ve profesyonelce ele alınması gerekliliği ortaya konulmuş ve konu ile ilgili yapılacak olan çalışmalara bir örnek olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Kızkalesi Aydınlatma Raporu, 21/10/1992. Erişim: Adana KVKK Arşivi.

Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Kızkalesi Aydınlatma Raporu, 2002. Erişim: Adana KVKK Arşivi.

Adana Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Kızkalesi Aydınlatma Raporu, 19/04/2018 tarih ve 9471 No'lu karar. Erişim: Adana KVKK Arşivi.

Alişan, B. (2013). İstanbul'daki Tarihi Vapur İskelelerinin Dış Cephe Aydınlatması Açısından Değerlendirilmesi Ve Ortaköy Vapur İskelesi Örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Back on Site. (2017) Cities&Lighting. The LUCI Network Magazine, 6: 30-31.

Bista, D., Bista, A., Shrestha, A., Doulos, L., Bhusal, P., Zissis, G., Topalis, F. ve Chhetri, B. (2021). Lighting for Cultural and Heritage Site: An Innovative Approach for Lighting in the Distinct Pagoda-Style Architecture of Nepal. Sustainability. DOI: 10.3390/su13052720

Çatay, İ. (2002). Tarihi Yapıların Aydınlatma Sorunları Ve Aydınlatma Sistemlerinin Restorasyon İlkeleri Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Degiorgio, R. (2014). Dünya kültür mirasını koruma. Professional Lighting Design, 50: 56.

Gemalmaz, Ş. (2014). Büyük Düşünmek. Professional Lighting Design Türkiye, 50: 60-63.

Güneş, E. (2008). Işığın yapabileceklerini görmek için açık bir davet. Professional Lighting Design Türkiye, 18: 54-55.

Güngör, G. N. (2021). Kültür Varlıklarının Korunması ve Sunumu Bağlamında Aydınlatılması: Mersin Kızkalesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

Kayhan, P. (2015). Simgeli Yapıların Tasarımcı – Kullanıcı Bağlamında İmgesel Analizi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Küçük, C. (2012). The Restoration Of The Church Floor Mosaics In Kızkalesi, Mersin, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi, 9: 19-28.

Küçük, P. (2014). Kentsel Aydınlatmada, Aydınlatma Master Planları Ve Aydınlatma Master Planı İçin Bir Rehber Önerisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Narboni, R. (2016). Işık master planları – Bundan sonra ne gelecek?. Professional Lighting Design Türkiye Dergisi, 60: 26.

Satıcıoğlu, H. (2020). İki Kule Bir Efsane: Burana Ve İstanbul Kız Kuleleri. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 49: 245-260.

Sirel, Ş. (2012). Aydınlatma Sözlüğü, Yapı Fiziği Uzmanlık Enstitüsü.

Vargün, Ö. ve Kaplıanoğlu, L. (2015). İstanbul Kent Gravürlerine Farklı Bakışlar ve Kentsel Göstergelerin Yorumu. Sanat Dergisi, 28: 47-76.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

URL-1 <https://www.klusdesign.com/blog/new-lighting-system-for-the-statue-of-liberty/> (Erişim tarihi: 10.12.2021)

URL-2 <https://edeko.gr/2021/01/30/arc-magazine-issue-119-wonder-of-the-world-2/>

(Erişim tarihi: 21.11.2021)

URL-3 <https://www.stirworld.com/see-features-a-beacon-of-hope-acropolis-of-athens-gets-a-new-life-with-redesigned-lighting>

(Erişim tarihi: 21.11.2021)

URL-4 <https://www.fetedeslumieres.lyon.fr/en/installation/evolutions>

(Erişim tarihi: 08.12.2021)

URL-5 <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/galata-kulesinde-video-mapping-gosterisi-/1129062>

(Erişim tarihi: 08.12.2021)

URL-6 <https://www.yerelnet.org.tr/muze/istanbul-kiz-kulesi/>

(Erişim tarihi: 05.12.2021)

URL-7 <https://bilmekiyidir.com/kiz-kulesi>

(Erişim tarihi: 09.12.2021)

URL-8 <http://www.highlight.com.tr/tr/projeler/5-kamu-alanlari/200-kiz-kulesi-aydinlatma-projesi>

(Erişim tarihi: 09.12.2021)

ⁱ Çatay (2002) tarafından tarihi yapı aydınlatmalarının koruma ilkeleri kapsamında değerlendirilmesini konu alan “Tarihi Yapıların Aydınlatma Sorunları ve Aydınlatma Sistemlerinin Restorasyon İlkeleri Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezi, Alişan (2013) tarafından tarihi yapıların dış cephe aydınlatmalarının oluşturulan kriterler çerçevesinde İstanbul’daki tarihi vapur iskeleleri üzerinden irdelendiği “İstanbul’daki Tarihi Vapur İskelelerinin Dış Cephe Aydınlatması Açısından Değerlendirilmesi Ve Ortaköy Vapur İskelesi Örneği” başlıklı yüksek lisans tezi, Küçük (2014) tarafından hazırlanan aydınlatmanın master plan ölçeğinde tarihi yapıları da içerecek biçimde ele alındığı “Kentsel Aydınlatmada, Aydınlatma Master Planları Ve Aydınlatma Master Planı İçin Bir Rehber Önerisi” başlıklı yüksek lisans tezi ve Güngör (2021) tarafından tarihi yapıların aydınlatma kriterlerinin ortaya konarak bu kriterlerin Kızkalesi’nin aydınlatılması üzerinden örneklendirilmesiyle ele alındığı “Kültür Varlıklarının Korunması Ve Sunumu Bağlamında Aydınlatılması: Mersin Kızkalesi Örneği” başlıklı yüksek lisans tezi son zamanlarda konu ile ilgili yapılan akademik çalışmalarındandır.

ⁱⁱ Söz konusu kuruluşlar düzenli olarak aydınlatma sempozyumları düzenleyerek aralarında kültür varlıklarının aydınlatılmasını mimari koruma ve teknik boyutuyla ele alan, uygulamalı örneklerin de konu edinildiği çalışmaları içeren bildiri kitapları yayınlamaktadır.

ⁱⁱⁱ Güngör tarafından yazılan “Kültür Varlıklarının Korunması Ve Sunumu Bağlamında Aydınlatılması: Mersin Kızkalesi Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinin “2.3. Kültür Varlıklarının Aydınlatılmasında Yapılması Gereken Çalışmalar” bölümünde çok yönlü olarak ele alınan bu analizlere dair daha detaylı bilgiler sunulmuştur.

^{iv} Kızkalesi her ne kadar müze kontrolü altında olsa da daha çok yapının iç mekânı kontrol edilmekte ancak dış cephelerin özellikle yaz aylarında daha kontrolsüz kalmaktadır. Yapıyı koruyan bekçi personellerin sayısının yetersiz olmasından da kaynaklı olarak turizm sezonunda özellikle gece vakti yüzerek kaleye ulaşan kontrolsüz kullanıcılara karşı yapı savunmasız durumda kalmaktadır.